

בענין הנ"ל על קצירה ובצירה בשל נכרים

(מתוך מכתב תשובה על המאמר דלעיל).

א. כתב מר דמה שהגאונים המתירים לא התירו גם לקצור ולבצור הוא לא משום דחשבו להו כעבודת הארץ והאילן, אלא משום דלענין הדברים שעיקרן מדאורייתא חששו המתירים דשמא אין המכירה קיימת (מפני שלא נרשם בטאבו או מטעמים אחרים), ומה שהפקיעו איסורי תורה של סחורה וביעור הוא משום שלענין זה סמכו על השכירות.¹)

אולם לענ"ד אין זה נכון. הגאונים האדירים ז"ל מקובנא וקוטנא וכו' כתבו את דבריהם באופן ברור שההיתר הוא רק ע"י מכירה לזמן מבלי לפקפק כלל דשמא אין המכר קיים. גם בשטר המכר שסודר בשנת תרנ"ו ע"י הגרנ"ה ז"ל ובתרס"ג ע"י חתנו הגר"י הלוי שליט"א לא נזכר כלל ענין של שכירות. ומדברי הגאון מקובנא רואים בעליל שלא העלה כלל על דעתו לחשוש דשמא אין המכר קיים. וכיון שכן פשוט הדבר דמה שאסרו הקצירה והבצירה הוא מטעם זה שהן עבודות הארץ דאורייתא, ולענין עבודות קרקע שעיקרן דאורייתא לא רצו לסמוך על דעת האומרים שבזה"ז יש קנין לעכו"ם להפקיע גם את גוף הקרקע מכל דיני שביעית. ונא לעיין בסי' ישועות מלכו סי' נ"ה ויראה ברור דפשיט ליה טובא שהפירות מופקעין שפיר מקדושתן מכל וכל, לא רק לענין סחורה וביעור אלא גם לענין הפסד והוצאה לחר"ל וכו' אין להם שום קדושה לא להם ולא לדמיהם. ומפורש שם כתב בסי' נ"ט, דפירות של קרקע זו כדין פירות של גוי בקרקע שלו, וכמו שנהגו מזמן הב"י בפירות שביעית בקרקע של גוי כן יתנהגו בפירות הללו, עכ"ל. ורק לענין עבודת הארץ והאילן מפסק טובא, ואפי"ה נצטרף להתיר כל מיני עבודות דרבנן. ואפי' לחרוש הוא מצדד שם להתיר בשעת הדחק, ואילו לענין קצירה ובצירה מפורש כתב דאסורים, ומכיון שכן ברור הדבר דהוא רק שיגרא דלישנא, ואגב קצירה ובצירה שהן לעבודת הארץ והאילן שדינם ודאי כזריעה וזמירה, סתמו את דבריהם וכתבו סתם. אבל פשוט

1) חשש זה שמא אין המכירה קיימת לא אני העליתי, אלא הם דברי מרן הרב ז"ל. כל עיקר לא באתי אלא להוסיף שכונתו אינה אלא לבטל המכירה בנוגע לקרקע, אבל לא בנוגע לפירות עצמם. ואשר על כן בכל מה שנובע מבעלות על הפירות יש מקום להקל גם לפי דבריו.

אמנם לא ברור אם כונת הרב ז"ל לפרש בזה את דעתם של הגאונים המתירים שמ"מ הטילו תנאי לאסור ע"י ישראל ד' המלאכות, או שאמר בזה טעמא דנפשי' לקיים את הפסק שלהם ולא מטעמייהו, ובוה לא נגעתי.

ומה שנלע"ד בביאור דעת הגאונים הנ"ל נתבאר בסוף מאמרי באותיות ז', ח' ע"ש.

ש. י.

הוא דלקצור ולבצור באופן הרגיל שכוונתו רק לצורך הפירות ולא להשבחת הקרקע והאילן שפיר שרי, ואם הנ' אריותא לא חיישי דשמא אין המכירה קיימת והפקיעו את הפירות מקדושתן מכל וכל אין טעם להתמיר יותר מהם.

ב. גם בדעת הרב זצ"ל נראה דלא חייש כלל דשמא אין המכירה קיימת ואין זה אלא שכירות, דא"כ אף גם לענין קדושת הפירות, התינח לענין סחורה וביעור אפשר דמצינן שפיר לסמוך גם בשכירות על המבי"ט והמהרי"ט שצדדו להקל בזה משום טעמא דקאתינא וכו'. [לא נזכר כלל בדבריהם דשרי גם בשכירות בכה"ג שגוף הקרקע דישראל, ויתכן דכיון שהקרקע רק שכורה לנכרי שפיר אמרינן דהפירות הם הפקר מכח אפקעתא דמלכא, ותו ל"ש כלל בתר הכי טעם דקאתינא מכח גברא וכו' כיון שהפירות לא דעכור"ם נינהו וגזל הוא בידו. אולם הרב ז"ל שפיר סובר בזה להקל, וכן מסתבר]. אבל לענין איסור הפסד של גוף הפירות ודמיהם שהוא איסור תורה וכולל בתוכו המון פרטים לאין שיעור מאי איכא למימר. ומפורש כתב גם הרב ז"ל בקו"א לשבה"א עמ' צ"ב לענין קרקע השכורה לעכור"ם ופשוט הוא דיש בפירות הללו דין קדושת שביעית, ואפ' למ"ד דאינה נוהגת בשל נכרים שהרי בעצם הדבר שכירות לא קניא והשדה היא של ישראל, וקדושת פירות שביעית בשדה תליא מילתא, אלא שאין בזה מאיסור ספיחים והקולות שהקילו בפירות של נכרים אותם המחמירים וסוברים שנוהגת קדושת שביעית בשל נכרים דהיינו היתר סחורה ופטור ביעור יש לומר שהן שייכות ג"כ בזה".²

ואף גם לענין ביעור צ"ע טובא, דלהדיא מבואר במבי"ט ומהרי"ט דפירות עכור"ם לאחר הביעור ועודן ברשות עכור"ם, הרי הם נאסרים ואין לקנותם מהם, כמבואר בספרי (מעדני מלך סי' ז' או"ט ד"ה נחזור) וא"כ בנד"ד לאחר המכירה, בעלי הקרקעות הקודמים הם רק כפקידים של הנכרי, שכל מעשיהם ועסקם הוא אך לטובת הנכרי, שלא שהם מקבלים שכר ממנו עבור זה. וא"כ אם נשתהו אצלם הפירות עד לאחר הביעור נאסרים שפיר גם למבי"ט ומהרי"ט.

ולכן פשוט הוא דבסי' ע' (משפט כהן) נתכוין רק להשיב נגד החולקים על ההיתר שרצו לפרסם איסור סחורה, ולענין זה שפיר כתב דהוי עכ"פ כשכירות דלא נוהג בהו איסור סחורה. אבל הרב עצמו וכן כל הגאונים שהתירו לא חיישי כלל דשמא אין המכירה קיימת וחשיב רק כשכירות בעלמא, שהרי לא הזהירו לנהוג בפירות קדושת שביעית לענין שלא לאבדם או להאכיל מאכל אדם לבהמה וכו' וכו'. ופיון שכן דבריו שבסי' ס"ז אינם מחוורים לי כראוי (גם הגר"י הלוי שליט"א שגה בזה לענ"ד שכתב דחששו לזה שהמכירה היא בהערמה, ולפיכך לא התירו אותם הדברים

2. יתכן באמת שלדעת מרן הרב ז"ל יש מקום לחשוש לאיסור ההפסד, ומה שלא הזכירו היינו משום שאינו מצוי כמש"כ במק"א וחוז' מזה הרי חזר והזהיר כמה פעמים שלא להשתמש בהיתר אלא במדת ההכרח. אך חוז' מזה יתכן עפימש"כ לקמן בהערה (3) שלדעת הרמב"ם נראית שגם איסור ההפסד הוא ג"כ רק תוצאה מדין הפקר הפרוי, וע"כ אם אמנם בשכירות ודאית כתב הרב ז"ל עצמו להחמיר בהפסד הפירות, בני"ד שאין זה אלא חשש בעלמא שמא המכירה בטלה יש מקום לסמוך גם לדעתו על מה שדייקנו בדעת הרמב"ם ולהקל כיון שהפירות ודאי של נכרי הם ואין עליהם דין הפקר.

שעיקרן מדאורייתא דא"כ מ"ט לא חששו להפסד ביעור וסחורה וכו' שאף גם הם עיקרן מה"ת). וגם קשה טובא דמהיכ"ת נימא שאם ננקוט לדינא שאין קנין לעכו"ם מועיל להתיר גם זריעה וזמירה דחשיב משום כך כמקח טעות, אעפ"י שמועיל להפקעת קדושה מהפירות ולהתיר כל עבודות דרבנן וגם קצירה ובצירה דמיתסרי מה"ת. שוב ראיתי דגם כת"ר מקשה כן.

גם פשוט וברור דהרב ז"ל היה צריך ודאי להביא דעת מרן הב"י שאין השביעית נוהגת בפירות נכרים גם בזמן שהשביעית מה"ת, וכמבואר בדבריו שסובר להדיא בדעת רבנו דבעודה תח"י העכו"ם מודו כו"ע דלענין הפירות יש קנין לעכו"ם להפקיע מתרו"ם ושביעית וכו'. ובפרט לענין שביעית שגם דרש לה מקראי דלכם ולא לנכרים, והפאה"ש האריך בזה וכו' שכן הוא האמת. וגם במבוא לשבה"א סוף סי' י"א כתב הוא עצמו שזהו יסוד דעכ"פ בזה"ו מצינו ודאי לסמך ע"ז כיון שגם הרדב"ז בסופ"ב משמטה ועוד ועוד נקטי האי טעמא. וגם הכפ"פ בפרק מ"ז אזיל בשיטת בעל סה"ת כמבואר שם. אלא שחולק עליו משום שסובר דשביעית בזה"ו מה"ת. אולם מרן הב"י השיב לו גם ע"ז וכתב דאין זה נכון משום דאנן נקטינן דשביעית בזה"ה אינה אלא מדבריהם. ואף שנכון הדבר דברוב המקומות בכס"מ פירש בדעת רבנו שהוא מה"ת, מ"מ כאן ודאי חזר מזה, וכמו שהכריע להלכה בחבורו על הטור ביו"ד ריש סי' של"א ד"ה ובשביעית שהוא רק מדרבנן. ואיך שהוא, מפורש רואים מתשובתו באבקר דאפ' בזמן שהשבעת נוהגת מה"ת. ג"כ סובר שפיר דאין קדושת שביעית נוהגת בפירות נכרים. וכן הבינו הפאה"ש וכל גדולי עולם. ולכן אין טעם להכניס בדעת הרב מבוכה ושיטה אחרת⁴). גם יראה דבשבה"א פ"ח ה"ח אע"ג דלא נחית התם כלל להך ספיקא דשמא אין המכירה קיימת ג"כ מונה והולך שם קצירה ובצירה בהדי זריעה וזמירה שאין לעשותן כ"א ע"י נכרי.

ג. ועתה הנני להעיר עוד דברים אחדים לפי סדר דברי מר. באות א' כתב „אפילו לדעת המתנגדים וכו' הקצירה והבצירה מותרות“. צ"ע נהי דלא נהג בהם איסור סחורה וחובת ביעור (ע"ז האחרון יש לפקפק טיבא), אבל קדושתן ודאי לא פקעי לענין הפסד וכדומה, ולדעת המבי"ט והמהרי"ט מסתבר נמי דהריהם הפקע, וא"כ מה"ת תהיינה הקצירה והבצירה מותרות.

באות ב' ד"ה ודבריו „שסברא זו ששביעית בזה"ו ישקנין וכו' לא הוזכרה כלל בדברי הב"י בשום מקום“. צ"ע הלא זו היתה תשובתו נגד הכפ"פ דכיון שנקטינן בשביעית בזה"ו דרבנן יש לנו לומר דיש קנין⁴). (נכון הדבר דהב"י עצמו אינו

3) לומר „הדר"ביה" היא הדרך האחרונה וכל עוד שיש מקום ליישב הדברים שלא יסתרו זא"ז ודאי שאין מהראוי לעשות כן, בפרט בני"ד שהחזרה היא מהלכה להלכה באותו פרק, והדברים נאמרו בויכוח לדחות דברי הכ"פ ולהוכיח „שכל דבריו נאמרו שלא בהשגחה" ואיך יתכן להתקיף בתוקף כזה בזמן שהוא עצמו הביע לפני כמה הלכות באותו פרק דעה זו עצמה שכנגדה הוא יוצא עכשו, ולא לרמוז כלל שזו היתה גם דעתו אלא שחזר בו מעכשו. 4) לא כתבתי שהב"י לא ידע מקיומה של סברא מעין זו, אלא שהב"י כנראה לא החשיב אותה וע"כ לא הזכיר אותה כשבא לבסס את שיטתו שאין קדושת שביעית בפירות הנכרי.

סובר כן כמ"ש בכמה מקומות, ורק לטעמי' דהכפ"פ הוא דכתב כן) וכמו שכת"ד מביא אח"כ וגם המבי"ט בח"ב סי' קצ"ו הביא שטה זו והר"י קורקוס ז"ל ועוד. שם אות ג'. „היוצא מזה שגם מרן הב"י וכו'". מנלי' לומר דבר זה. והלא הרבה פעמים הזכיר הב"י שטתו זו דבעודה תח"י העכו"ם יש קנין ואף גם בתשובותיו לא זכר כלל להקל מהא דבשביעית בזה"ז רק מדרבנן, כי אם להשיב נגד הכפ"פ, אבל אין זה נתינת טעם לשטתו זו.

בא"ד שם „אולם אם הקרקע ודאי אינה של הנכרי וכו' זה מועיל שפיר לענין דיני הפקעת קדושה מגוף הפירות לענין הפסד וביעור וסחורה". זה תמוה דהפסד ודאי אסור⁵). וכמדומה לי שגם הרב ז"ל כתב כן כמה פעמים במשפט כהן דבשכירות גרידא ודאי אסור להפסיד הפירות, רק כתב דאין זה כ"כ מצוי ואפשר להזהר בכך. וגם נ"ל דאי הוה אמרינן שגם שכירות מפקעת חובת הפקר וקדושה מן הפירות הי' מותר שפיר גם לקצור ולבצור מידי דהוי אקצירת עצים או פירות ששית דלית בהו קדושה דמותרין בשביעית. רק פשוט הוא דודאי נוהגת בהם קדושה, וגם לענין הפקר נלע"ד דאי הוי נקטינן דהפקירא דשביעית הוא אפקעתא דמלכא, הוי שפיר הפקר גם לב"י. שם. ד"ה על פי זה. „רק משום שסומכים על השכירות אם אין המכירה קיימת". בנוסחאות הקודמים של שטרי המכר לא נזכר כלל ענין של שכירות ולא חיישי כלל דשמא אין המכירה קיימת, רק חושבני שכת"ר נתכוין לומר דחששו שמא מכירה לזמן חשוב רק כשכירות גרידא. וכיון שכן נכון יותר לכתוב „מועלת" במקום „קיימת". אולם כבר כתבתי למעלה שאין רמו בדבריהם לחוש לכך, ולא למאי דהוי רק דרך הערמה.

שם אות ד' „אולם הדברים נועזים ביותר". אנקשו שאם דבריו אלה יבאו בדפוס יואל נא לבאר שכוונתי היתה דאגב קצירה ובצירה לעבודת הארץ והאילן סתמו את דבריהם וכתבו סתם⁶). אגב אגיד לו נאמנה דאף שכת"ר חולק עלי עכ"ז מחזיקנא ליה טיבותא ואמינא ליה יישר, כי זה כל רצוני שיתבררו ויתלבנו הדברים,

ע"י כ"מ שציינתי במאמר להלן (פ"ד הכ"ט) שאעפ"י שדחה דברי הכו"פ שכתב שביעית בזה"ז מה"ת, מ"מ לא הסביר בזה את שיטתו הוא שמכיון שהוא מדרבנן שורת הדין שיש קנין, אלא ביסס עפ"מ"ש בדעת הרמב"ם שבעוד השדה תח"י יש לו בה קנין. וא"כ תמיהתנו בדברי הרב ז"ל שכתב בטעם הב"י משום ששביעית בזה"ז מדרבנן ודאי תמיהה גדולה היא לכאורה.

5) דעתי לכלול הפסד בכלל ביעור וסחורה עפ"מ"ש כ במאמר הנ"ל (אות ר') להוכיח מהרמב"ם שאיסור ההפסד בפירות שביעית הוא ג"כ מסתעף מהפקר הפירות, שע"ז שמפסידם הרי הוא „גזול את בני האדם". ועכשו הגיע לידי הס' „תורת השביעית" לר"י הלוי שליט"א ומצאתי שגם הוא נוקט כן בדעת הרמב"ם. וכן הביא לסייע שיטה זו מתוך לשון הכו"פ, עיי"ש (הלכה פ"א).

ולפ"ז נ"פ שבני"ד שהפירות אינם הפקר אין בהם גם דין הפסד כשם שאין בהם דיני ביעור וסחורה.

6) הרהמ"ח שליט"א ירד להציל ולא הציל והתימה בעינה עומדת, כי איך יתכן לסתום הוראה הנוגעת יום יום הלכה למעשה וחיי משפחות ישראל תלויות בה, ולכלול קצירה

זאם ח"ו שגיתי ישתקע הדבר ולא יאמר. אולם לענ"ד כן הוא האמת ויתאמרו
בבי מדרשא.

ד. בביאור מתניתין דעושין בתלוש בסוריא, אבל לא במחובר, שפיר מודינא.
ליה דמפשטות דברי הירוש' נראה דמיירי בעושה עם העכ"ם. אך אעפ"כ נראה
ברור דלפ"מ דקיי"ל כמב"י אית לן למשכוני נפשינ ולדחוק טובא בפירושא דהך מתני'
דמיירי דוקא בשל ישראל חשוד או בקרקע שרק שכורה לעכ"ם, דהא בפ"א מתרומות.
ה"י כתב רבנו „ויש קנין לעכ"ם בסוריא להפקיע מן המעשרות ומן השביעית" והיינו
ודאי לענין עבודה במחובר, דאילו לענין קדושת הפירות הרי סובר הב"י דגם בארץ
אין נוהגין כלל דיני שביעית בגידולי שדות נכרים. (אגב מוכח מכאן דלא כהגאון
הנצי"ב ז"ל שמצדד לומר דבשל הפקר ושל עכ"ם מותר גם לעבוד עבודה קרקע מפני
הדרשא דלכם ולא של נכרים, דא"כ מאי איריא סוריא והא תפ"ל דלענין שביעית גם
בארץ יש קנין). וגם נראה דכיון שסתם רבנו וכתב דבסוריא יש קנין להפקיע מן
השביעית, וחזינן נמי דבפ"ד משמטה הכ"ז כתב דעיקר איסור עבודה בשביעית נוהג
שם רק משום טעמא דשלא ישתקעו (וסובר דאע"ג שלענין תר"מ שפיר עשו חכמים
סוריא כא"י מ"מ לענין שביעית אי לאו משום גזירה דשמא ישתקעו לא היו צריכים
לגזור שם דיני שביעית משום סמיכת עניים וכו'), ולכן אם כונתו בפ"ה ה"ט לאסור גם
בשל נכרים כמדומה לי שהיה צריך ודאי להזכיר דבר זה בפירוש ולא לסתום ולהעתיק
רק את המשנה כצורתה⁷). ותו דהר"ש ז"ל ועוד כתבו בפירושא דהך מתני' דדוקא
בשומר הוא דאסור לקצור ולבצור, ומעתה בשל עכ"ם בסוריא דיש קנין ואין צריך

ובצירה שהן כרגיל לצורך הפירות וע"כ הן מותרות, עם קצירה ובצירה לצורך הקרקע
והאילן שאינן מצויות כלל, ולאסור הכל מבלי פירוט כללי.

(7) לענ"ד, לשון הרמב"ם פ"א מתרומות (ה"ד) שכתב לענין סוריא: והקונה בה
קרקע כקונה לענין תר"מ ושביעית, שהוא כלשון הברייתא גיטין ח' שמשוה לפרטים
אלה סוריא לא"י (אעפ"י שהיא לפי האקומתא שבגמרא שהעמידה למ"ד שמו כבוש)
נראה ברור שאם ישראל קנה הקרקע יש בה דיני שביעית בדומה לתקנ"ח לענין
תר"מ, ולא מטעם מטעם גזירה של שמא ישתקעו שם, שלפ"ז אינה כא"י שהרי בתלוש אין
בה איסור לענין שביעית.

וכן מש"כ שם בפרק הנ"ל (ה"י) שבסוריא יש קנין לנכרי אינו בא להתיר עבודות
בשדה נכרי בסוריא מכל וכל, אלא לומר שאין קיימת כאן תקנ"ח שהשוו סוריא לקדושת א"י
מדרבנן, כי תקנתם לא היתה אלא כשהקרקע בידי ישראל. אבל לא בא לשלול חיוב שביעית
מטעם אחר שנתפרש בדברי הרמב"ם בה' שביעית (פ"ד הכ"ז) דהיינו לענין עבודה בתלוש,
שאילו היה הטעם משום שהשוו סוריא לא"י היה איסור העבודה גם בתלוש, לא כן עכשיו
שעיקר הנימוק מטעם שמא ישתקע, טעם זה אינו בתלוש כפי שנתבאר בירוש'.

ואילו נפרש שגזרת שמא ישתקע הולך רק על אדמות ישראל בסוריא ובהסתמכות
על דברי הר"ש שפ' מתני' „אפי' בחשוד ישראל' (ונאמר שהכונה רק לישראל ואילו בשל
נכרי אין שום איסור בסוריא), אינו מובן האם כל כך רבו החשודים על השביעית עד שהוצרכו
לתקן תקנה שמא יגררו אחריהם אחרים שיבואו להשתקע שם ע"י שימצאו עבודה בשדותיהם
של החשודים. ש. י.

כלל להפקיר מה סברא היא לחלק בין שמור למופקר. גם צ"ע קצת דהרי ספיקו של הירוש' לענין טוחן עם העכורם פירש מרן הב"י דמיירי בפירות ישראל שביד נכרי. ומעתה אף אי אמרינן דהך מתני' מיירי נמי בעושה עם העכורם, מ"מ מגלי' לירוש' למידק מינה דבארץ אסור גם עם הנכרי, והא אפשר דמאי דתנן שעושים בתלוש בסוריא היינו משום דהתם שרי אפי' בשל ישראל. וגם צע"ק כיון דהמשנה הקודמת דתנן נאכל ולא נעבד מיירי דוקא לדעת הב"י בשל ישראל, וא"כ מגלי' לירוש' דהך מתני' מיירי נמי בשדות נכרים. והנה במעד"א פ"ח אות ב' ד"ה והנה ומאות י"א ואילך הארכתי בביאור הך מתני', ואף שהדברים דחוקים מ"מ אין מנוס מזה וכמו"ש "רוב דוחקין אמת". ועי' בפאה"ש כלל כ"ג שמגיה בירוש' כותי במקום נכרי ולפ"נ לא מוכח מידי מהירוש', אלא שהב"י עצמו לא כתב כן. גם הבאתי שם באות י"ב מהגר"א ז"ל בביאוריו לירוש' שסובר שם דבסוריא עושין גם במחובר בשדות נכרים.

גם לשון ר"שה הנוקט „חשוד על שביעית" נראה שאין המדובר אלא כשהוא חשוד אבל לא שידוע בבירור שתבואה זו היא של שביעית וכדרך ששנינו לעיל (פ"ה מ"ח י"ט מ"ט בפה"מ לר"מ) „וכולן בפירוש אסורים". שנראה שגם כאן לא התירו בתלוש אלא כשיש מקום לתלות, אבל לא כשזה ברור פירות איסור. ואילו אם נפרש שהדיון על שביעית בשל ישראל הרי בתלוש אי"ב איסור אפילו כשידוע שעבר וזרע וקצר.

גם אינו מובן למה באמת לא גזרו מצד שמא יבא להשתקע גם באדמות הנכרים. ומה שייך לנקט בזה לשון יש או אין קנין לנכרי בסוריא, אם הדיון הוא על גזירת שמא ישתקע. ע"כ נראה ברור גם בהרמב"ם, כשם שנראה מהירוש' כמש"כ במאמרנו הנ"ל, שבאדמת ישראל יש איסור בכל אופן וזהו שכתב הרמב"ם שהקונה קרקע בסוריא ה"נ כא"י לענין שביעית כמו לענין תו"מ. רק בשל נכרי יש הבדל לענין עבודה בתלוש וכנ"ל. ועי' במהרי"ט בענין זה (שאלה מ"ג) שכתב במה שהב"י מפרש בעית הירושלמי מהו לטחון עם הנכרי שהמדובר בתבואה שקנה אצל הישראלי וז"ל: ועוד דפשיט לה ממתני' דאמרינן התם מתנית' אמרה שהוא אסור דתנן עושים בתלוש יהא אסור. אלמא דתלוש דומיא דמחובר קאמר שהקרקע של עכורם עצמו, עכ"ל. הרי לנו בפירוש שנוקט בפשיטות שגב להב"י עצם המשנה מתפרשת ודאי שקרקע של נכרי ובזה הוא שאסרה המשנה עבודה במחובר. ומזה עצמו לא הוקשה לו כלל, למה יהא אסור לקצור לפי הב"י בתבואת נכרי. וכל עיקר לא הוקשה לו אלא שהשוה תלוש דמיירי בה בבעיה למחובר. הרי לנו ראיה מסורשת שהמהרי"ט לא ראה כל קשר בין שאלת קדושת הפירות לשאלת הקציר ואף לדעת הב"י הבין שפיר שיש לאסור הקצירה.

ומש"כ הרהמ"ח שליט"א שיש לנו למשכוני אנפשינן בכדי לתרץ שיטת הב"י, ואפילו אם התירוץ יהא דחוק. הדא, דאין כאן אפילו תירוץ דחוק כי הדבר ברור ללא כל ספק שהמשנה אוסרת קצירה בשל נכרים אפילו בסוריא ומכש"כ בא"י. וב' הוא העיקר, שהב"י לא אמר כלל דבריו אלא לענין הפירות אבל לא עלה על דעתו להתיר גם הקצירה כתיצאה מזה. וכל עיקר הקשר שבין קדושת הפרי והיתר הקצירה אינו אלא חידושו של הרהמ"ח שליט"א (בעיקר היסוד אמנם כבר קדמו מרן הרב ז"ל, אבל לא הסיק מזה מסקנות מעשיות וכנ"ל) לפי שיטת הב"י, א"כ משכוני נפשי' אדידי' היא. ואילו אנו נחזיק במה שנראה ברור מתוך המשנה שאיסור קצירה אינו יוצא מכלל שאר המלאכות דאורייתא להאסר באדמת הנכרי בא"י לכה"פ בזמן שהיתה שביעית דאורייתא.

ש. י.

עיי"ש. וגם הר"י קורקוס ז"ל בפ"א מתרומות ה"ה סותר את דבריו שבפ"ח משמטה וכתב דבגבולות עולי מצרים שפיר עושין בשל נכרי אף במחובר וכש"כ בסוריא דקיל טפי. ונמצא דהתם א' הו' ודאי סובר דהך מתני' מיירי דוקא בעושה עם ישראל ולא עם נכרי.

ובביאור דברי הרש"ס (אות ז' ד"ה „ומה שרצה במע"א") כמדומה לי שדברי נכונים דהוה קשי' לי' דכיון שקצירה ובצירה שייכים לקדושת הפירות הרי הם צריכים להחשב כעבודות שבתלוש. וגם עיי"ש בד"ה והנה שגם פירשתי כונה אחרת בדבריו. ברם מודינא דגם פירושא דידיה ראוי למי שאמרו והוא מתקבל על הדעת, אלא שאנכי אינני זוכר למי שמפרש „דרוחא קריב" הכוונה היא על א"י שהיא קרובה לו. אלא כולם פירשו שהוא לשון „מועט" (8). וכיון שכן צ"ע דמאי קשיא לי' לרש"ס, והלא אפשר דבקצירה ובצירה איכא גמי רוחא טובא כמו בזריעה וזמירה ומש"ה אסרינהו. גם מזה שלגבי קצירה ובצירה דייק לומר „במחובר" ולענין זריעה וזמירה כתב „עבודת קרקע" משמע יותר כדברינו.

ה. ועתה לענין עיקר דבריו, דכיון שאין קנין לנכרי להפקיע הקדושה לכן אמרינן דקדושה זו גוררת אחריה הפקירא דשביעית בכח ולא בפועל, ואילו הקצירה והבצירה אסורים שפיר גם בפועל, לא שמיע לי כלל וכלל דכיון שלקציר שלא כמנהג הבעלים שפיר מותר א"כ מה סברא היא לחלק בכה"ג בין קוצר כמנהג הבעלים דאסור ובין קוצר שלא כמנהג הבעלים דשרי, כיון דמדינא דאורייתא בעלים גמור הוא מן הדין, ומהיכ"ת נצריך שקצירת הפירות תהיה דוקא שלא כמנהג הבעלים. ופשוט הוא דלא דמי כלל לשדה של חשו"ק דיש לפירותיהם קדושת שביעית, וגם לענין הפקר דק פומא הוא דכאיב ליה מפני שאין לו דעת להפקיר, או כמו שאמרו מסנהדרין נ"ה: דרחמנא הוא דחס עלייהו, וה"ז דומה קצת למי שיש לו פירות שביעית, והוא צריך אותם לחולה שיב"ס, דאף שאינו צריך להפקירם ואליבא דהב"י אינם הפקר, מ"מ אין לקוצרם כמנהג הבעלים, וה"נ בחש"ו. משא"כ בעכו"ם שיש לו דעת להפקיר ואפי"ה פטרתו תורה ואינו מחויב כלל להפקירן, ופירותיו דומים ממש לפירות של שנה ששית שאין להם שום קדושה. וא"כ מהיכ"ת נאמר שיהא אסור לישראל לקוצרם כמנהג הבעלים (9). ועכ"פ צ"ע טובא מה הרויח הרב ז"ל בעצתו שכתב בסי' ס"ז להפקיר את הפירות ולסמוך על הסוברים דאין איסור קצירה ובצירה נוהג בשל הפקר, והא תפ"ל שההפקר הוא לחנם, כיון שאינו צריך כלל להפקירם ואם אינם נוהגים אלא במשומר

8) פי' זה ש"רוחא קריב" חוזר על א"י שגם שאר מצוי רוח מועט וע"כ לא יצא אינו. אלא פירושו של הר"ש סיריליאו עצמו שהרהמ"ח דן בדבריו כאן. וז"ל שם: רוח קריב. כלומר. מכיון שמוצא ריח מועט בקרוב לו, לא יצא מן הארץ להשתקע בחו"ל".

9) עם כל האריכות החילוק שמחלק בני"ד בין של עכו"ם לשל חש"ו אינו מתקבל לענ"ד.

כי ההנחה היא שקדושת הפירות קיימת, אלא שהפועל יוצא מקדושה זו מתבטאת בחיוב הפקרה ע"י הבעלים, וגברא לא ב"ח הוא ע"כ אינו מסקיר את הפירות. ובזה הוא הדיון לגבי איסור הקצירה שהוא כתוצאה מדין ההפקר אם הוא תלוי בדין ההפקר שישנו ש. י.

ומשום טעמא דכתיב „נזיריך“ מסתבר ודאי דאף גם פירות הנכרים כיון שאינם חייבים כלל בהפקר לא שייך כלל לחלק בהם בין משומר למופקר ואף אם מפקירים, לאו הפקרא דשביעית נינהו אלא סתם הפקר.

גם נראה דכתר"ה הולך בזה לשטתו בטעמא דהב"י דהוא משום דפטור מטעם הפקר, ואיני יודע מנין לו זה והלא מבואר דעיקר טעמו הוא משום דפטור מטעם תחת יד העכור"ם יש קנין. ודעת הרב ז"ל במבוא לשב"ה"א סוף סי' י"א והתורת הארץ בפ"י אות מ"ה דלדעת מרן הב"י אסור העבודה בשדות נכרים אינו אלא מדרבנן כיון שכן לא ניתן כל להאמר דאסור גם לקצור כיון שגם זריעה וזמירה אסורים רק מדרבנן וא"כ מ"ט ליתרסו הני. וגם נראה דכיון שלפ"ז הרי גם בארץ לא אסירי זריעה וזמירה אלא מדרבנן, וכיון שכן לר"ע צריך להיות מותר בסוריא גם מדרבנן (ויש לחלק). ועל כרחק דלדעת הב"י א"א כלל לפרש הך משנה דמיירי בשדות נכרים ממש אא"כ נדחוק לומר דרק בסוריא הוא דאסור ולא בארץ. וזה ודאי מודינא ליה שהוא דוחק גדול. ואף לדידן שכתבנו דלא כדעת הרב ז"ל ובעל תוה"א. (גם נראה דאי הוי נקטינן כדבריהם היה אפשר להתיר אליבא דהכס"מ גם בזריעה וזמירה, כיון שאף גם הם תרי דרבנן נינהו, חדא דעיקר שביעית בזה"ז רק מדרבנן, ותו דגם בזמן הבית לא אסיר עבודת קרקע בשדות נכרים אלא מדבריהם) מ"מ נראה פשוט דהב"י עצמו ודאי סובר דלענין הפירות יש קנין גמור לעכור"ם להפקיע, וכש"כ לאידך טעמא דהב"י דגמר לה מקרא, דלכם ולא לעכור"ם. וכיון שכן איך יפרש מרן הב"י את המשנה (וכן הר"י קורקוס והגר"א שהזכרנו לעיל) והירוש', כך נפרש גם אנו.

וכיון שכן פשוט לן טובא בלא שום פקפוק דדעת הגאונים שהתירו את המכירה והפקיעו לגמרי את הפירות מקדושתם אף גם לענין הפסד, ה"ה נמי דשפיר מותר לקצור ולבצור שלא לצורך הקרקע והאילן. ואף לגאון מקוטנא ז"ל, שלא רצה כלל בתחלה להצטרף למתירים אף בעבודות קרקע דרבנן, מ"מ גם לדידיה קצירה ובצירה לצורך הפירות שפיר שרי ואין טעם להצריך בזה לשנות ממנהג הבעלים או להצריך גם חובת הפקר.

על הפירות, מבלי לשים לב אם הגברא שעליו צריך לחול חובת מעשה ההפקר הוא ראוי לכך או לא, או שנאמר שהדבר תלוי בחובת הגברא. והנה בשני מקרים אלה הן בחש"ו הן בעכור"ם גברא לאו ב"ה ואינו בדין הפקרה, ומאי נפ"מ מהו הגורם שאינו ב"ה, עכ"פ אינו מחויב להפקיר הפירות. ומכיון שבחש"ו ברור שאיסור קצירה ישנו, יש לשמע שהעיקר תלוי בזה שגורם ההפקר מצד קדושת הפרי ישנו, וא"כ ה"ה גם בשל נכרי.

ועלינו לזכור שחילוק זה בין חש"ו לנכרי אינו בא בכדי ליישב איזו קושיא שאנו היה עלינו אולי לקבל את הדוחק שבחילוק. אבל הרי הענין אינו כן, כי בזה אנו מקיפים נגד הב"י את המשנה שהזכרנו, והוא נגד מה שהבין בדבריו המהרי"ט כנ"ל, והוא נגד פשטות פסקם של גאוני בתראי, שלא חילקו בין ד' המלאכות. וא"כ למה לנו ולדוחק הזה? ואם יש ליישב בדוחק מצינו, יש להקשות בדוחק לא מצינו.

י. ש.